

INCRIMINAREA MANIFESTĂRILOR DE SEPARATISM: ABORDĂRI DE DREPT NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

Evgheni CARA,
doctorand

SUMMARY

Starting from the danger of separatism phenomenon in the world, and, on the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova, we come with this scientific article in order to address national penal norms, and international approach, aimed to preventing and combating it. Analyzing the effectiveness of the national legal framework, in part of the preventing and combating separatism, the author has established the need of reassessing and reconceptualizing of Moldovan criminal policy in this area. Examination of internal norms of law of several countries, and international instruments involved in fighting the phenomenon of separatism, also served as an impulse for the realization of this work. Finally the author presents a conclusion as to accentuate the basic message of the research, and bibliographic support used in this study.

Keywords. Separatism, territorial integrity, armed conflict, crime, incrimination, efficiency, state

REZUMAT

Pornind de la pericolul fenomenului de separatism în lume, precum și asupra suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, venim cu acest articol științific, în vederea abordării normelor de drept penal național și internațional, îndreptate spre prevenirea și combaterea acestuia. Analizând eficiența cadrului juridic național, în partea ce ține de prevenirea și combaterea separatismului, autorul a stabilit necesitatea reevaluării și reconceptualizării politicii penale moldovenești la acest capitol. Examinarea normelor de drept intern ale mai multor state, dar și a instrumentelor internaționale antrenate în lupta cu fenomenul separatismului la fel au servit drept impuls pentru realizarea acestei lucrări. Totodată, în lucrare s-a făcut referire și la precedentele mondiale de revendicare a secesionismului. În fine, autorul prezintă o concluzie pe măsură să transmită mesajul de bază ale cercetării în cauză, dar și suportul bibliografic folosit la realizarea studiului dat.

Cuvinte cheie. Separatism, integritate teritorială, conflict armat, infracțiune, incriminare, eficiență, stat

Introducere. Istoria a demonstrat cu prisosință pericolul fenomenului de separatism în adresa celor mai importante valori umane. Sub varii pretexte, etnice, religioase, politice, sau de altă natură, acesta a intrat în fiecare casă de pe arena internațională, generând conflicte armate, dezbinări teritoriale, stagnare economică, și nu în ultimul rând insecuritate internațională.

Acțiunile antisociale, izvorâte din flagelul necruțător al separatismului modelează asiduu strategiile de securitate ale statelor, în vederea configurării unui sistem eficient de prevenire și combatere a acestora. Luând în considerație escaladarea mai multor focare de sorginte separatistă în lume, dar și situația din R. Moldova, unde din zonele sensibile în acest sens ca: Regiunea Transnistreană, Unitatea Autonomă Găgăuzia [17], Bălți [15], sau Taraclia [16] vin mai multe semnale de îngrijorare, apare o firească întrebare, este oare suficient ocrotit statul nostru de acest flagel necruțător ?, și în ce

măsură legislația penală națională reieșind din scopul ei de a apăra împotriva infracțiunilor integritatea teritorială a țării face față acestor manifestări [2]. **Scopul** studiului rezidă în analiza mecanismelor de drept național și internațional, în partea ce ține de a prevenirea și combaterea acțiunilor de separatism.

Metode și materiale aplicate. În vederea elaborării studiului dat au fost folosite mai multe metode de cercetare științifică: analitică, clasificatoare, generalizatoare etc., însă, un accent deosebit a fost pus pe metoda comparativă, care a examinat acțiunile de separatism prin prisma legislației penale a Republicii Moldova și a altor state. Ca suport bibliografic au servit materiale relavente atât din țară, cât și peste hotare.

Rezultate obținute și discuții. Inviolabilitatea teritorială a Republicii Moldova presupune unitatea, integritatea țării, inadmisibilitatea dezmembrării unei părți a țării fără acordul organelor supreme ale puterii de stat. Unitatea, ca

atribut și caracteristică a statului, trebuie înțeleasă în sensul că pe teritoriul țării noastre există o singură putere statală, ceea ce înseamnă că pe întregul teritoriu conducerea de stat se înfăptuiește printr-un sistem de autorități publice (Parlamentul, Guvernul, Președintele țării, autoritatea judecătorească) [2, p. 747].

Tot mai frecvent se vociferează în societate insuficiența unui cadru legal pe măsură să prevină și să combată manifestările de separatism. Unele voci susțin că în Republica Moldova separatismul este tolerat, fiindcă nu se aplică legea pentru o atare incriminare și sancționarea faptelor [20]. Alte voci, deopotrivă, susțin că incriminarea expresă a acestora este pur și simplu de prisos, motivând că acțiunile de separatism pot fi încadrate în multe alte componente de infracțiuni deja prevăzute în Codul penal al R. Moldova. Pentru a afirma sau combate aceste opinii ne propunem să analizăm sub acest aspect legislația penală a Republicii Moldova, precum și a altor

state, mai mult sau mai puțin afectate de fenomenul separatismului. Nu poate fi susținută în totalitate ideea că integritatea teritorială a Republicii Moldova nu are acoperire în legislația penală națională. Capitolul XVII al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, intitulat *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat* conține mai multe prevederi a căror obiect juridic special este și integritatea teritorială a țării. Din aceste infracțiuni fac parte: trădarea de patrie (art.337 C. pen.); spionajul (art.338 C. pen.); rebeliunea armată (art.340 C. pen.); chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova (art.341 C. pen.) [1]. Totodată, violarea integrității teritoriale a statului este abordată și în Capitolul I al Părții speciale a Codului penal al R.Moldova, intitulat *Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război și anume* articolul 141 Cod penal, activitatea mercenarilor. Însă, componența de infracțiune nominalizată nu are ca obiect juridic special integritatea teritorială a țării, ci relațiile sociale care mențin și apără pacea, securitatea omenirii, coexistența popoarelor sub aspectul reprimării infracțiunilor care ating aceste valori prin acțiunile mercenarilor [2, p. 278]. În vederea stabilirii necesității reale de incriminare acțiunilor de separatism în Republica Moldova este importat de stabilit în ce măsură sunt acoperite acestea de prevederile legale enumerate mai sus, ca fiind unicele la straja integrității teritoriale naționale.

Articolul 337. trădarea de patrie - fapta săvârșită intenționat de un cetățean al Republicii Moldova în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova, prin trecerea de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui

stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, se pedepsește cu închisoare de la 12 la 20 de ani [1]. Calitatea specială cerută subiectului acestei infracțiuni și anume să fie cetățean al Republicii Moldova [2, p.748], interzice atragerea la răspundere penală pentru atare acțiuni un cetățean străin sau apatrid. La prima vedere pare că aceste circumstanțe își găsesc acoperirea legală în următoarea prevedere din această garnitură, spionajul art. 338 Cod penal, care are în mare parte aceeași componență infracțională ca și art. 337 trădare de patrie, iar subiectul infracțiunii nu este cetățeanul R. Moldova, atunci dilema este că latura obiectivă a infracțiunii de spionaj în comparație cu cea de trădare de patrie se realizează doar prin acțiuni active de transmitere, precum și sustragere sau culegere de informații care constituie secret de stat, și a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor R.Moldova, și nici decum nu prevede alte acțiuni în acest sens [2, p.748]. Pentru a aprecia aplicabilitatea infracțiunilor prevăzute de articolele 337 și 338 din Codul penal național, ne propunem să analizăm o situație fictivă în acest sens. *Cetățeanul străin X procură bunuri pentru o organizație străină Y, despre care se cunoaște cu certitudine că urmărește scopul separării unei regiuni anumite a Republicii Moldova. Cum vor fi calificate acțiunile acestuia, ca trădarea de patrie sau spionaj ?* Acțiunile făptuitorului X nu întrunesc componența de infracțiune prevăzută la articolul 337 Cod penal trădare de patrie pentru că lipsește subiectul infracțiunii și anume cetățeanul R.Moldova, iar acordarea de ajutor unei organizații străine la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva R.Moldova prin procurarea de bunuri necesare

cesteia în vederea realizării intențiilor sale este o acțiune alternativă neprevăzută de latura obiectivă a infracțiunii de spionaj art. 338 Cod penal. Astfel, acțiunile făptuitorului X nu cad sub incidența incriminatorie a nici unui articol abordat.

Rebeliunea armată art.340 Cod penal. Organizarea sau conducerea unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a R.Moldova se pedepsește cu închisoare de la 12 la 20 de ani [1]. Latura obiectivă a rebeliunii armate se realizează prin acțiuni active de organizare sau conducere a unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a R.Moldova [2, p. 753]. Ceia ce înseamnă că scopul făptuitorului trebuie îndeplinit anume prin violența, de altfel, acțiunile nu pot fi calificate ca rebeliune armată. În contextul procesului actual de modernizare continuă a societății s-au chibzuit și metodele de acțiune a infractorilor, acestea fiind deseori non-violente, realizate prin aplicarea *mijloacelor soft*. Să revenim la situația fictivă analizată anterior, acțiunile cetățeanul străin X nu cad nici sub incidența *rebeliunii armate*, pentru că nu este stabilit dacă atingera scopului propus, și anume de a separa o regiune anumită a R. Moldova v-a avea loc anume prin mijloace violente.

Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova art.341 Cod penal. Această infracțiune se consumă din momentul lansării chemărilor publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale, ori la violarea integrității teritoriale a R.Moldova,

precum și din momentul difuzării, prin diferite forme, în acest scop, de materiale cu asemenea chemări [2, p.755]. Însăși din titlul componente de infracțiune rezidă că violența este un element important de realizare a activității infracționale de față. Atunci cum spre exemplu vor fi calificate acțiunile de chemare la separarea unei regiuni ale R.Moldova fără aplicarea violenței?, or, societatea moldovenească a fost martor la promovarea multiplelor lozinci cu tentă separatistă în diferite zone ale țării. Mai mult ca atât, în Regiunea Transnistreană și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia au fost organizate mai multe pseudo-referendumuri, în vederea abordării pretinsei independențe ale acestora, cea din urmă avînd un statut juridic bine definit în componența R.Moldova. Astfel de acțiuni nu și-au găsit incriminare pînă la moment în legislația penală națională. *Activitatea mercenarilor art.141 Cod penal.* Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin acțiuni de participare a mercenarului într-un conflict armat, alte acțiuni militare, săvârșirea de violențe orientate spre răsturnarea sau schimbarea ordinii constituționale sau violarea integrității teritoriale a statului etc. Idubitabil este faptul că prin curmarea activității mercenarilor, este apărată integritatea teritorială a unui stat [2, p. 278]. Mercenarii din cele mai vechi timpuri au participat în conflicte armate concrete, îndreptate spre destabilizarea social-politică a unor regiuni anumite. Însă, mobilul acestora constă în dorința de a câștiga recompense materiale în schimbul participării la ostilități, conflicte armate, acțiuni militare și alte forme de violență, și nu de a fi parte la procesele social-politice dintr-o anumită regiune. Respectiv, componența infracțională de față apăsă doar în anumite circumstanțe integritatea teritorială a R.Moldova neacoperind alte acțiuni de separatism în acest sens.

Unul dintre statele afectate de fenomenul separatismului, care a reglementat sub aspect penal manifestările acestuia este **Ucraina**. Situată în Europa orientală, Ucraina a intrat dramatic în atenția internațională prin pierderea controlului *de facto* asupra regiunii Crimeea în primăvara anului 2014, dar și izbucnirea focurilor secesioniste din Donbas, regiune estică a țării. Aceste circumstanțe au impulsivat înăsprirea cadrului incriminator pentru acțiunile de separatism în Ucraina. În partea specială din Codul penal al Ucrainei răspunderea pentru acțiunile ce atentează la integritatea teritorială a Ucrainei sunt prevăzute în Capitolul I, intitulat *Ifracțiuni contra fundamentelor securității naționale a Ucrainei, art. 110 Atențarea la integritatea și inviolabilitatea teritorială a Ucrainei* și anume: acțiunile intenționate săvârșite în scopul de a schimba frontierele teritoriului sau frontierei de stat a Ucrainei cu încălcarea procedurii stabilite de Constituția Ucrainei, precum și apelurile publice și distribuirea de materiale care incită la astfel de acțiuni, - se pedepsește cu închisoare de la 3 la 5 ani cu confiscarea de bunuri sau fără aceasta [3]. În conformitate cu art. 110 alin. (2) Cod penal al Ucrainei aceiași fapte se pedepsește mai aspru, cu închisoare de la 5 la 10 ani, cu confiscarea de bunuri sau fără aceasta, dacă sunt comise de către un reprezentant al autorității publice, sau în mod repetat, sau prin înțelegere preliminară de către un grup de persoane, sau care implică incitarea la ură națională sau religioasă [3]. Acțiunile prevăzute în primul sau al doilea paragraf al acestui articol, care poate cauza moartea sau orice alte consecințe grave, - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani, sau cu închisoare pe viață, cu confiscarea de bunuri sau fără acestea [3].

Un alt stat care a reglementat

acțiunile de separatism fiind totodată, amenințată de acest fenomen este **Federația Rusă**. Prin acțiunile sale controversate în diferite zone separatiste ale globului pămîntesc Federația Rusă deseori este privită drept susținătoare ale acestora. Însă, chiar și în lumina acestor circumstanțe aceasta la fel ca și multe alte state este măcinată de acest fenomen periculos [13]. Din aceste considerente, or, reieșind din precedentele mondiale, care arată că orice stimulare a fenomenului de separatism poate acționa cu efect de bumerang asupra susținătorilor acestora, Federația Rusă a creat un cadru legal pe măsură să cuprindă orice atențarea la integritatea sa teritorială. În legislația penală a Federației Ruse cadrul incriminator pentru acțiunile de separatism au fost încadrate în Capitolul X, intitulat *Ifracțiuni contra statului, din titlul 29 Ifracțiuni contra ordinii constituționale și a securității statului. Art. 280.1 Cod penal al Federației Ruse, intitulat Chemările publice la săvîrșirea acțiunilor îndreptate spre încălcarea integrității teritoriale a Federației Ruse* [4]. Alin. (1) al acestui articol conține următoarele: *Chemările publice la săvîrșirea acțiunilor îndreptate spre încălcarea integrității teritoriale a Federației Ruse - se pedepsește cu amendă de la o sută de mii la trei sute de mii de ruble rusești, sau în mărimea salariului, sau alte venituri ale inculpatului pentru o perioadă de la 1 la 2 ani, sau cu muncă în folosul comunității de pînă la 3 ani, sau cu arest pe un termen de la 4 la 6 luni, sau cu închisoare de pînă la 4 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pentru aceeași perioadă* [4]. Alin. (2) prevede ca agravantă acțiunile anumerate în alin. (1), dacă sunt comise cu utilizarea mijloacelor de informare în masă sau orice alte rețele de informare și de telecomunicații electro-

nice (inclusiv rețeaua „Internet”), se pedepsește cu muncă în folosul comunității de până la 480 ore cu interzicerea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a întreprinde anumite activități pentru o perioadă de până la 3 ani sau cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pentru o perioadă de până la 3 ani [4]. Ultimile modificări, în partea ce ține de înăsprirea pedepsei maxime cu închisoare de la 3 la 5 ani au intrat în vigoare la 22 iulie 2014. Focarele secesioniste din lume deseori au demonstrat că fenomenul separatismului este indispensabil celui de terorism [10], pentru că anume prin acte de terorism au loc realizarea acțiunilor de separatism. În acest context, nu putem trece cu vederea nici contraversatul pachet de legi antitero inițiat în vara anului 2016 de către demnitarii ruși Irina Iarovaia și Victor Ozerov supranumit și „Pachetul Iarovaia” [19]. Acesta s-a propus să eficientizeze cadrul legal, în partea ce ține de prevenirea și combaterea activităților de terorism și extremism. Astfel, potrivit noilor prevederi chemările la săvârșirea actelor teroriste sau justificarea acestora prin intermediul surselor de informare în masă se vor pedepsi cu închisoare pe un termen de până la 7 ani. Totodată, sub amenințarea cu închisoarea de până la 1 an, subiecții vor trebui să denunțe instituțiilor de resort despre pregătirea unor atacuri teroriste, rebeliune armată și alte tipuri de infracțiuni. Nu a trecut fără atenție, nici coborârea plafonului de vîrstă pentru atragerea la răspunderea penală a celor care au comis acțiuni de terorism și extremism. Acesta a fost coborît pînă la vîrsta de 14 ani [19]. „Pachetul Iarovaia” conține și multe alte înăspriri la capitolul pedeapsa pentru acțiunile sus-menționate ca de exemplu: retragerea cetățeniei Federației Ruse, interdicția de a

părăsi țara după executarea pedepsei pentru aceste fapte etc. Totuși, multe dintre propunerile inițiatorilor nu au fost acceptate în lectura a doua a legislativului rus [19].

Următorul stat afectat de separatism este **Georgia**, care la fel ca și multe alte state din spațiul post sovietic a resimțit din plin impactul negativ al fenomenului de separatism. Avînd pe teritoriul său mai multe focare secesioniste susținute din exterior, dintre care cele din regiunile Abkazia și Osetia de Sud soldate cu confruntări armate sîngeroase, a fost nevoită să-și consolideze cadrul legal în vederea apărării integrității sale teritoriale. Legea penală a Georgiei în Capitolul XXXVII, intitulat *Infracțiuni contra statului* din titlul 11, *Infracțiuni contra ordinii constituționale și securității Georgiei* în art. 308 Cod penal al Georgiei, intitulat *Încălcare a integrității teritoriale a Georgiei* prevede următoarele:

1. *Acțiuni împotriva Georgiei care vizează transferul întregului teritoriu a Georgiei unui stat străin, sau a unei părți a acestuia, sau separarea unei părți din teritoriul Georgiei - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani* [5].

2. *Aceleași acțiuni care au cauzat pierderea întregului teritoriu a Georgiei sau a oricărei părți a acestuia sau alte consecințe grave, - se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 de ani, sau cu închisoare pe viață* [5]. Un alt mecanism de apărare a integrității teritoriale a Georgiei se regăsește în art. 309 Cod penal a Georgiei, care incriminează încheierea oricăror acorduri neconstituționale sau ducerea negocierilor neconstituționale în scopul de a limita suveranitatea Georgiei sau a independenței acesteia. Pedepsa pentru atare fapte prevede închisoarea pe un termen de la 6 la 10 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții sau angajării în anumite activități pe un

termen de până la 3 ani [5]. Potrivit alin. (2) al art. 309, încheierea de acorduri neconstituționale în numele Georgiei cu un stat străin sau organizații străine, care limitează independența și suveranitatea, sau care amenință coexistența pașnică a Georgiei cu alte țări, precum și acordarea altor persoane dreptul de a încheia astfel de acorduri - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate [5].

Totodată, art. 322 Cod penal al Georgiei prevede eliberarea de răspundere penală pentru persoanele care au comis infracțiunea prevăzută de art. 309, în urma căinței active și în cazul în care a prevenit de bună voie autoritățile despre săvârșirea acestei acțiuni, și de la bun început a fost împiedicat realizarea prejudiciu urmărit în adresa intereselor Georgiei [6].

În detrimentul celor care promovează ideea că asupra **Republicii Kazahstan** nu planează pericolul fenomenului de separatism, nu există argumente serioase în favoarea acestora. Astfel, chiar și în pofida acestui fapt, reieșind din scopul legii penale de prevenire a săvârșirea de noi infracțiuni, legiuitorul kazah a reglementat activitățile de separatism în Capitolul X al Codului penal al național, intitulat *infracțiuni împotriva fundamentelor constituționale și securității de stat și anume: art. 180 Activități de separatism*. Alin. (1) al articolului de față stipulează că: *propaganda sau chemările publice la încălcare a unității și integrității Republicii Kazahstan, inviolabilitatea și inalienabilitatea teritoriului său dezintegrare, precum și producerea, depozitarea în vederea distribuirii materialelor cu acest conținut - se pedepsește cu amendă de la o mie la cinci mii de indici de calcul lunar sau limitarea libertății de până la 7 ani, sau cu închisoare pentru același termen* [6].

Alin. (2) prevede pentru aceleași acțiuni comise de către o persoană cu folosirea situației sale de serviciu, sau de către conducătorul unei asociații publice, sau prin utilizarea rețelelor de informare și comunicare media, de către un grup de persoane sau de către un grup de persoane prin înțelegere prealabilă - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 5 la 10 ani [6]. Acțiunile întreprinse, în vederea încălcării unității și integrității Republicii Kazahstan, inviolabilității și inalienabilității teritoriului sau dezintegrării - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani [6].

Letonia – tensiunile de ordin secesionist persistă și în regiunea baltică a Europei de Nord. Republica Letonia, fiind parte a fostei Uniuni Sovietice, odată cu căpătarea independenței a moștenit un grup mare de etnici ruși, care depășește cifra de 25 la sută din întreaga populație a țării [20]. Având în vedere dinamica fenomenului de separatism în lume, dar și abordarea Federației Ruse față de conaționalii săi din străinătate, elaborarea de către legiuitorii letoni a unor mecanisme legale de prevenire și combatere a fenomenului de separatism este una firească. În partea specială din Codul penal al Republicii Letonia răspunderea pentru acțiunile ce atentază la integritatea teritorială a acesteia este prevăzută în Capitolul X, intitulat, *Infrațiuni contra statului, art. 83 Chemarea la subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia și anume: chemarea publică la subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia, adică la separarea în modul neprevăzut de Constituția Republicii Letonia a oricărei părți a teritoriului Republicii Letonia – se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 3 ani sau cu amendă de până la cincizeci de salarii minime lunare* [7]. Conform lin. (2) art. 83 Cod penal a Republicii Letonia, activi-

tatea organizatorică care vizează subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia – se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 5 ani sau cu o amendă de până la o sută de salarii minime lunare [7].

Thailanda – Fenomenul separatismului nu este străin nici pentru Thailanda, țară situată în sud-estul Asiei. Conflictul cu tentă etno-religiosă a apărut în regiunile sudice ale țării și datează de câteva decenii. Violențele în regiunile separatiste ale Thailandeii se efectuează la scară largă sub pretinsa misiune de eliberare a teritoriilor islamice din ocupația Thailandezilor budiști. Acestea afectează mult viața oamenilor din regiune, dar și întreaga securitate regională. Populația musulmană din Thailanda se bucură de mai multe facilități din partea autorităților de stat decât cea de religie budistă, fapt ce exclude din start încălcarea drepturilor acestora.

Numai în perioada anilor 2004 - 2007 forțele separatiste din sudul Thailandeii au comis în jur de 4 mii de atacuri asupra populației civile, militarilor și poliției. Aceste acțiuni au luat viață a circa 2500 persoane, dintre care majoritatea civili [21]. Prin urmare, ca măsură de prevenire a infrajeciunilor împotriva securității teritoriale, legislația penală a Thailandeii prevede în Capitolul II, *Infrajeciuni contra securității interne a Regatului art. 113 cu următoarea dispoziție: orice persoană care comite un act de violență sau care amenință cu săvârșirea unui act de violență în scopul:*

1) răsturnării sau schimbării Constituției;

2) răsturnării puterii legislative, puterii judecătorești sau executive prevăzute de Constituție, sau aducerii puterii la nefuncțiune;

3) divizării Regatului sau stăpînirii puterii în orice parte a acestuia, comite revoltă trebuie să fie condamnați la moarte sau cu închisoare pe viață [8].

După legiuitorul din Thailanda, aceste prevederi urmăresc drept scop combaterea manifestărilor timpurii ale acțiunilor de terorism.

Consecințele fenomenului de separatism sunt considerabile și în **Republica Populară Chineză**. În special, în Regiunea Autonomă Uigură Xinjiang, unde separatiștii uiguri revindecă pretinsa independență a regiunii și constituirea așa-numitului stat “Turkestanul de Est”. Uigurii sunt un popor turcic de religie musulmană, care de o perioadă îndelungată destabilizează situația în regiune. Mai mult ca atât, în interesul unor idei separatiste servesc mai multe grupări Teroriste, una dintre acestea fiind Mișcarea Islamică din Turkestanul de Est [22], aceasta și-a asumat implicarea în mai multe acte teroriste comise în China. Structurile paramilitare abordate sunt bine înarmate și îndreptate spre opunerea rezistenței forțelor de la Beijing. Numărul de jertfe ale acțiunilor de separatism a depășit cifra sutelor de persoane. Consecințele negative ale fenomenului de separatism din China a impulsivat crearea un cadru legal adecvat, pe măsură să prevină și să combată pericolul acțiunilor de față. Astfel, Codul penal al Republicii Populare Chineze prevede în partea specială, la compartimentul *Infrajeciuni contra securității statului mai multe componente de infrajeciuni menite să apere integritatea teritorială și securitatea de stat. Art.102 Cod penal, intitulat Cauzarea de daune integrității teritoriale și securității statului, comise în complicitate cu un stat străin – se pedepsește cu închisoare pe viață sau pe un termen mai mare de 10 ani. Aceleași acțiuni săvârșite în complicitate cu o structură străină, organizație sau persoană fizică – se pedepsește cu aceeași sacțiune prevăzută la alin.1a prezentului articol.*

art. 103. Organizarea, planificarea și realizarea unor activități

practice îndreptate spre divizarea statului, încălcarea unității de stat, săvârșite de către instigatori sau de către autorii unor infracțiuni grave - se pedepsește cu închisoare pe viață sau cu privațiune de libertate pe un termen mai mare de 10 ani;

aceleași acțiuni comise de către participanți activi ai infracțiunii - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 3 la 10 ani;

aceleași fapte comise de către alți participanți - se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani, arest, supraveghere sau privarea de drepturi politice.

Incitarea la divizarea statului, încălcarea unității naționale - se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani, supraveghere sau privarea de drepturi politice;

Aceleași acțiuni, săvârșite de către instigatori, sau autorii unor infracțiuni grave, se pedepsește cu închisoare de mai mult de 5 ani.

art. 106. Infracțiunea prevăzută de articolul 103 din prezentul cod, comisă în complicitate cu structuri străine, organizații și persoane fizice străine, atrage după sine aplicarea celor mai severe prevederi din articolele menționate anterior.

art. 107. Reprezentanții atît a structurilor străine, cît și a celor chineze și a organizațiilor precum și a persoanelor fizice, care asigură asistență materială organizațiilor sau persoanelor fizice, care comit acte ilegale prevăzute de articolul 103 din prezentul Cod, împreună cu persoanele care poartă responsabilitate directă - se pedepsesc cu închisoare pe termen de pînă la 5 ani de detenție, supraveghere sau privarea de drepturi politice;

în cazul prezenței circumstanțelor agravante - se pedepsesc cu închisoare de la 5 ani în sus [9].

Totodată, în lumina numeroaselor tendințe separatiste din lume, care urmăresc scopul de a modifica hotarele statelor contrar prevederilor legale, comunitatea umană

pe lângă normele de drept intern a creat un cadru juridic internațional pentru promovarea conduitei adecvate a subiecților într-o manieră în care să se asigure starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate social-economică și politică necesară existenței și dezvoltării statelor, ca state suverane, unitare, independente și indivizibile, menținerii ordinii de drept, precum și asigurarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor [11, p.16].

Carta Națiunilor Unite (adoptată la San-Francisco la 26 iunie 1945), este actul politico-juridic fundamental care consacră în Capitolul I, art. 2 următoarele: *Toți membrii se vor abține, în relațiile lor internaționale, de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile ONU.* **Consiliul de Securitate ONU** revindu-i un rol important în realizarea politicii de securizare a statelor parte la Cartă. Activitatea acestuia s-a evidențiat în mai multe conflicte secesioniste din lume. Dacă încercarea de secesiune pune în pericol pacea și securitatea sistemului internațional, Consiliul de Securitate al ONU o va declara ilegală. ca și în cazul încercării de secesiune a provinciei Katanga de la Congo [14]. Un alt instrument important care apără integritatea teritorială ale subiecților de drept internațional este **Tratatul privind forțele Armate Convenționale din Europa (FACE)**. Acesta prevede următoarele: *Statele părți, avînd în vedere obligația de a se abține în relațiile lor reciproce, precum și în relațiile lor internaționale în general, de la amenințări sau utilizarea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice oricărui stat sau în alt mod inconsistent cu obiectivele și principiile Cartei ONU.*

Inamovibilitatea frontierelor

este un principiu general al dreptului internațional și în sprijinul acestuia vin mai multe norme internaționale, precum **Actul Final de la Helsinki din 1975**, **Convenția de la Viena cu privire la Dreptul Tratatelor din 1978**; **Convenția de la Viena cu privire la Succesiunea Statelor în vederea Tratatelor din 1969**; **Actul de Constituire al Uniunii Africane**. [11].

Tratatul Atlanticului de Nord: „Statele care sunt parte la prezentul Tratat, reafirmându-și încrederea în scopurile și principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, precum și dorința lor de a trăi în pace cu toate popoarele și toate guvernele. Totodată, art. 4 al Tratatului prevede următoarele: *Părțile se vor consulta între ele de fiecare dată când, după părerea uneia dintre ele, va fi amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea uneia dintre părți.* Fapt ce acordă o atenție sporită oricăror amenințări în adresa integrității teritoriale ale statelor membre.

Următorul act internațional de importanță majoră privind securitatea teritorială este **Tratatul Uniunii Europene** [11] În Titlul V al Tratatului de Uniune (Tratatul de la Lisabona intrat în vigoare la 1 decembrie 2009) „Dispoziții privind politica externă și de securitate comună”, art.11 prevede: „*Uniunea definește și pune în practică o politică externă și de securitate comună, acoperind toate domeniile politicii externe și de securitate, ale cărei obiective sunt:*

- salvagardarea valorilor comune, a intereselor fundamentale, a independenței și integrității Uniunii, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite;

- întărirea securității Uniunii sub toate formele sale;

- menținerea păcii și securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite, ca și cu principiile Actului Final

de la *Helsinki* și cu obiectivele *Cartei de la Paris*, inclusiv cu cele relative la frontierele exterioare;

- promovarea cooperării internaționale;

- dezvoltarea și întărirea democrației și statului de drept, ca și a respectului față de drepturile omului și față de libertățile fundamentale.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), OSCE are competențe în domenii dintre cele mai variate cu impact asupra securității comune, ghidându-se de următoarele principii: egalitatea suverană a statelor; interzicerea utilizării forței și a amenințării cu forța; inviolabilitatea frontierelor; respectul integrității teritoriale a statelor; soluționarea pașnică a conflictelor; neamestecul în treburile interne; respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale; egalitatea și dreptul popoarelor la autodeterminare; cooperarea între state; îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor internaționale. O trăsătură esențială a activității OSCE constă în abordarea multidimensională a securității, care se materializează în fundamentarea oricărei măsuri întreprinse pe interacțiunea dintre trei dimensiuni: politico-militară, economică și de mediu și umană.

Dat fiind faptul, că astăzi practic nici o dispută teritorială nu s-a desfășurat fără confruntare armată, printre actele politico-juridice de pionierat adoptate de comunitatea internațională în vederea promovării principiilor de securitate în relațiile dintre state, un loc aparte revine **Convențiilor de la Haga din 1899 și 1907**, având ca obiect de reglementare conduita și responsabilitatea statelor și a combatanților în timp de război (legile războiului). În unison Convențiilor de la Haga se înscriu și **Convențiile de la Geneva** (1864, 1906, 1929, 1949, 1977, 2005) de instituire a Comitetului Internațional al Crucii

Roșii și stabilirea cadrului juridic internațional de protecție a victimelor conflictelor armate [11]. Tot mai multe focare separatiste de pe mapamonde au izbucnit sub pretextul revindcării dreptului popoarelor la autodeterminare. Acesta fără echivoc fiind un principiu respectat pe plan internațional, însă norma de autodeterminare nu prezintă un drept general la secesiune. Secesiunea fiind acceptată doar în cazuri excepționale. Un exemplu relevant de revindicare a secesiunii ne poate servi chestiunea Quebecului asupra căruia s-a pronunțat Curtea Supremă a Canadei. În procesul de evaluare a întrebării dacă Quebecul se poate separa, curtea canadiană a constatat că, sursele recunoscute ale dreptului internațional stabilesc că dreptul unui popor la autodeterminare este în mod normal satisfăcut prin autodeterminarea internă, astfel respingînd revindicarea acesteia de a se separa de la unitatea teritorială a Canadei [14].

În pofida faptului că dreptul internațional print-un ansamblu impunător de norme juridice oferă o claritate la subiectul ce ține de modificarea frontierelor, există grupuri de interese care eronat interpretează aceste instituții în vederea atingerii unor intenții pur secesioniste.

Concluzii. În urma analizei normelor de drept penal național, precum și a abordării internaționale, în partea ce ține de prevenirea și combaterea fenomenului de separatism, constatăm că pericolul acestuia are o apreciere legală corespunzătoare în multe state abordate. Bunăoară, în Ucraina, Federația Rusă, Georgia, Kazahstan, China sau Letonia, cadrul incriminatoriu de atragere la răspunderea penală pentru acțiuni de separatism este unul exhaustiv, ceea ce înseamnă că răspunderea în acest sens survine practic pentru orice acțiune ce pune în pericol integritatea sa teritorială. Pericolul feno-

menului de separatism în lume a determinat comunitatea internațională să elaboreze un arsenal de instrumente internaționale menite să le asigure unitatea și integritatea teritorială. Cît privește Republica Moldova, aceasta nu dispune de un cadru normativ intern pe măsură să facă față pericolului de separatism, care vine atît din interior, cît și din exterior. Potrivit legislației naționale în vigoare, prezintă un risc sporit în adresa integrității teritoriale și sunt pasibile de răspundere penală, doar acele acțiuni de separatism, care sunt realizate prin violență, sau care cheamă la violență, în vederea realizării acestor acțiuni. Din acestea fac parte: rebeliunea armată (art. 340 C. pen.) și chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orînduirii constituționale a Republicii Moldova (art.341 C. pen.). Trebuie să accentuăm că legislația multor state ale lumii a reglementat acțiunile sus-nominalizate, însă, în comparație cu legiuitorul din Moldova aceasta a prevăzut și astfel de acțiuni ca: apelurile publice la înfăptuirea acțiunilor de separatism, justificarea publică a separatismului, organizarea referendumurilor care promovează separatismul, folosirea lozincilor politice cu tentă separatistă etc. Situația de fapt crează insecuritate continuă în adresa integrității teritoriale a Republicii Moldova. În condițiile cînd de mai bine de 25 de ani autoritățile centrale au pierdut controlul efectiv asupra regiunii transnistrene, iar din diferite regiuni ale țării sistematic vin semnale cu tentă separatistă, reevaluarea și reconceptualizarea politicii penale naționale în vederea prevenirii săvîrșirii de infracțiuni împotriva integrității teritoriale a R. Moldova este relevantă. Ca finalitate a studiului am desprinde ideea privind necesitatea sporirii protecției penale a unității și integrității teritoriale a R.Moldova prin instituirea răspunderii penale

pentru separatism. În acest context, *de lege ferenda* propunem completarea Capitolului XVII al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, intitulat *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat* cu o nouă componență de infracțiune, și anume **art. 341¹ Separatism**, avînd ca latură obiectivă următoarele acțiuni:

- *chemările publice la încălcarea unității și integrității teritoriale a R. Moldova;*

- *organizarea unor consultări publice în acest scop;*

- *producerea, depozitarea sau difuzarea materialelor cu acest conținut;*

efectuate contrar prevederilor Constituției R. Moldova.

Abordarea în cauză propune un cadru incriminatoriu pe măsură să prevină promovarea separatismului în Republica Moldova, și în același timp să elucideze golul normativ existent în cîmpul legal de apărare a integrității teritoriale ale statului.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 72-74 din 14.04.2009.

2. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu, Centrul de drept al Avocaților 2009.

<ftp://ftp.ulim.md/Drept/2013-2014/Catedra%20Drept%20Public/Budeci%20Vitalie/Drept%20Penal%20partea%20speciala%20I/Note%20de%20curs%20Drept%20penal%20partea%20speciala%20I%2013-14/Comentariul%20Codului%20Penal.pdf>

3. Codul penal al Ucrainei, nr. 2341-III din 05.04.2001.

<http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-1/>

4. Codul penal al Federației Ruse, nr.63-F3 din 13.06.1996.

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/8b389

52a3e743c7996551cbfe4b32d4d336a35ad/

5. Codul penal al Georgiei, nr. 2287-BC 03 din 22.07.1999.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>

6. Codul penal al Republicii Kazahstan nr.167-I din 16.07.1997.

<http://lmc.kz/ru/about/presentation/item/1861-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD.html>

7. Codul Penal al Republicii Letonia nr. 199/200 din 08.07.1998.

http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.html

8. Codul penal al Thailandei <http://forum.awd.ru/viewtopic.php?t=23205>

9. Codul penal al Republicii Populare Chineze din 01.10.1997

<http://asia-business.ru/law/law1/criminalcode/code/#1>

10. Cușnir V. Berliba V. Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sporită

pentru societatea contemporană. Chișinău: Știința, 2010. 5p.

11. Cușnir V. Dimensiunea juridică a securității: aspecte internaționale și naționale. Chișinău, 2016, 17 p.

12. Balaban.Constantin-George. Securitatea și dreptul internațional. București: Editura C.H.Beck, 2006, p. 1.

13. Oleg Serebrian, Rusia la răspîntie. Geoistorie, geocultură, geopolitică. Chișinău: Cartier, 2009, 137 p.

14. Dezghețarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova. Raport. Asociației Avocaților orașului New York. New York. 2006. 103 p.

15. http://www.realitatea.md/noi-indemnuri-la-separatism--comunismii-din-balti-vor-autonomie-si-cheamacetatenii-la-miting--video-_21032.html

16. http://stiri.tvr.ro/comunistii-vor-statul-special-pentru-raionul-taraclia--liberalii-acuza-implicarea-kremlinului_58747.html

17. <http://www.cotidianul.ro/referendumul-din-gagauzia-plan-de-de-stabilizare-orchestrat-de-moscova-si-pionii-ei-231478/>

18. <http://vox.publika.md/politica/incredibil-separatismul-legal-in-moldova-511748.html>

19. <https://meduza.io/feature/2016/06/24/paket-yarovoy-prinyat-i-eto-ochen-ploho>

20. <http://www.mediafax.ro/externe/rusia-someaza-letonia-sa-amelioreze-fara-intarziere-situatia-minoritatii-rusofone-12409082>

21. <http://www.pravda.ru/world/asia/southasia/14-04-2008/263322-tailand-0/>

22. <http://www.reporterntv.ro/flux/miscarea-islamica-din-turkestanul-de-est-a-sustinut-atentatul-de-la-tiananmen>

Recenzent:
Valeriu CUȘNIR,
doctor habilitat,
profesor universitar